

IZRADA I PRILAGODBA DIDAKTIČKIH SREDSTAVA ZA NASTAVU GLAZBENE UMJETNOSTI

Prof. dr. sc. Sabina Vidulin
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Muzička akademija u Puli
Odsjek za glazbenu pedagogiju
E-mail: sabina.vidulin@unipu.hr

UDK: 37.091.3:784(075)

Originalan naučni članak

Sažetak: Didaktička sredstva predstavljaju važan segment nastavnoga procesa jer neposredno utječu na učinkovitost i kvalitetu nastavnoga sata. Njima se olakšava prijenos znanja, razumijevanje sadržaja, ali i motiviraju i potiču učenike na aktivan rad. Iako postoje mnogi komercijalno dostupni resursi, na nastavnicima je da prilagode sredstva specifičnim potrebama učenika te ishodima učenja. Isto tako, izrada didaktičkih sredstava poželjna je jer otvara novu perspektivu i dinamiku nastave. U okviru teme, opisuju se didaktička sredstva (strip, animacija, edukativni film) koje su nastavnici samostalno, s kolegama ili s učenicima osmislili za rad u nastavi Glazbene umjetnosti, pri obradi života E. Griega i njegovog djela *Peer Gynt* te života hrvatske skladateljice D. Pejačević.

Glavne riječi: animacija, edukativni film, nastava Glazbene umjetnosti, strip.

Uvod

Iako se čini da je školski sustav i dalje jednostran i jednosmjernan usprkos brojnim reformnim pokretima i inovacijama, ipak se nazire prostor za odgojno-obrazovne progresije. Bedeković (2023) ističe da postoji širi djelokrug za daljnja djelovanja u iznalaženju primjerenih pristupa oblikovanju odgojno-obrazovne prakse. U tom kontekstu potrebno je poticati i usmjeriti kreativna i inovativna pretnuća nastavnika kako bi izašao iz zadanoga okvira, ali s jasnim ciljem i svrhom, stavljajući učenika u centar zbivanja te uzimajući u obzir nastavne sadržaje i ishode koji trebaju biti ostvareni. Unaprjeđenju kvalitete obrazovanja prije svega doprinosi nastavnik koji duboko promišlja o prednostima i nedostacima nastave, koji se odmiče od frontalnoga u korist suvremenih oblika nastavnoga rada, koji planira zadatke kojim se potiče aktivni rad i kritičko mišljenje učenika, oblikuje nove nastavne strategije, a s time u vezi i nova didaktička sredstva i pomagala. Integracija suvremenih tehnologija i inovativnih metoda s tradicionalnima može odgojno-obrazovni proces i nastavu učiniti dinamičnom, pristupačnom i zanimljivom učenicima.

U kontekstu osuvremenjivanja nastave didaktička sredstva predstavljaju važne resurse, omogućujući učinkovitiji prijenos znanja i vještina, kao i aktivno sudjelovanje učenika u nastavi, ali samo kada su korišteni na ispravan način, odnosno s konkretnim ciljem (Kirkwood: 2013). Njihova primjena treba biti potkrijepljena jasnim razlogom korištenja te prilagođena nastavnome sadržaju te doprinijeti bržem i učinkovitijem učenju (stjecanju znanja), a kroz veću motivaciju i aktivnost učenika (Vidulin-Orbanić i Duraković: 2012). Prilagodba didaktičkih sredstava osigurava da ona odgovaraju specifičnim obrazovnim ciljevima, prirodi gradiva koje se

obrađuje, razini kognitivnog razvoja, sposobnostima i stilovima učenja učenika. Ponekad su na tome putu dovoljna tradicionalna didaktička sredstva, a ponekad je neophodno pronaći nova, koja će (još) bolje utjecati na razumijevanje gradiva, ali i poticati samostalnost, kreativnost, razvoj kritičkog mišljenja i istraživanje učenika.

Učenici i nastavnici mogu uočiti dobrobiti pri korištenju tehnologije, između ostaloga i pri slušanju glazbe (Bauer: 2020). Tehnologija, odnosno didaktička sredstva mogu im poslužiti i pri vrednovanju (Brophy: 2000) stoga se širi njihova mogućnost od učenja/poučavanja, ponavljanja, utvrđivanja pa do vrednovanja.

Na sljedećim stranicama, a nakon teorijskog osvrtu na ulogu i važnost didaktičkih sredstava, usmjerit ćemo se na praktični aspekt izrade i prilagodbe stripa, edukativnoga filma i animacije na nastavi Glazbene umjetnosti.

Osnovna obilježja didaktičkih/nastavnih sredstava

Didaktička/nastavna sredstva koja se u literaturi nazivaju i mediji su materijali, alati i resursi koji se koriste u procesu učenja i poučavanja. Razmatraju se kao izvor znanja i spoznaja (Geber: 1972), didaktički oblikovana izvorna stvarnost (Poljak: 1988), a predstavljaju osnovni alat u procesu poučavanja. Njima se olakšava prijenos znanja, razvoj vještina i razumijevanje određenih pojmova te čine nastavu učinkovitijom. Pomažu nastavnicima u organiziranju nastave i prilagođavanju različitim stilovima učenja učenika što je važno jer neki učenici preferiraju vizualne prikaze, drugi učenje putem slušanja, dok neki najbolje usvajaju informacije kroz praktične zadatke.

U odnosu na stilove učenja razlikujemo spoznajni/kognitivni stil učenja, afektivni stil i fiziološki stil. Spoznajni podrazumijeva načine na koje učenik koristi svoje sposobnosti, te kako organizira i obrađuje informacije koje je primio. Utvrditi valja uči li učenik analitički ili sintetički, usvaja li sadržaje pojedinačno, raščlanjuje li ih na više dijelova ili ih sagledava kao cjelinu (Grgić, Kolaković: 2010). Stilovi učenja oslanjaju se na osjetilna iskustva koja mogu biti auditivna, vizualna ili kinestetička. Tako je npr. vizualno najčešće orijentirano na usvajanje novih sadržaja gledanjem, promatranjem i proučavanjem, auditivan stil učenja odnosi se na učenje slušanjem, odnosno učenici se fokusiraju na glasove/zvukove koji ih okružuju dok je kinestetički stil usmjeren na učenje dodirima ili pokretom. Afektivni stil obuhvaća pažnju, vrijednosti i stavove, dakle usredotočen je na unutarnje karakteristike učenika i motivaciju, dok je fiziološki stil učenja uvjetovan čimbenicima koji imaju utjecaj na ljudsko tijelo, kao i okolinom u kojoj učenik uči.

Prilagodba didaktičkih sredstava ovim stilovima učenja omogućuje bolji pristup učenju pa će tako npr. vizualni učenici moći bolje razumjeti gradivo koristeći grafičke prikaze, dijagrame i umne mape, auditivni će učenici imati koristi od zvučnih zapisa, predavanja ili rasprava, dok će kinestetički učenici najbolje učiti putem praktičnih aktivnosti, poput eksperimenata, projektnih zadataka ili fizičke manipulacije materijalima.

Upravo je stil učenja neposredno povezan s podjelom didaktičkih sredstava. Mogu biti auditivna, vizualna i audiovizualna, a prema kriteriju nepomičnosti i pomičnosti: statična i dinamična. Ova fleksibilnost omogućava nastavnicima da odgovore na individualne potrebe učenika.

Auditivna sredstva povezana su uz verbalnu komunikaciju, a posreduju akustičke zapise. Tako npr. dopunu i obogaćenje nastavnoga procesa mogu činiti radijske emisije i snimke s različitih nosača zvuka. *Radio na zahtjev* i *radio podcasting* doprinijeli su tome da se radijske emisije / dijelovi emisije nešto više koriste u nastavi.

U vizualne medije ubrajamo sredstva za posredovanje koje pretpostavljaju statičku scenu poput knjiga, plakata, crteža, slika, grafička sredstva, modeli, makete, časopisi, ilustracije, skulpture, slagalice i računaljke (Vidulin-Orbanić, Duraković: 2012, Ek: 2020). U nastavi se osobito ističu mentalne mape koje omogućavaju organiziranje podataka i misli (Buzan, 2001). Isto tako, koriste se crteži i ilustracije pa tako npr. prijenos teksta u drugu umjetnost može utjecati na doživljaj učenika i motivirati ga za daljnji rad.

Audiovizualna sredstva kombiniraju vizualne i auditivne sadržaje i to najčešće u obliku televizijske emisije i filma. Tako npr. dinamičnost filma pojačava pažnju i zanimanje učenika za nastavno gradivo te pozitivno utječe na njihov interes, motivaciju i aktivnost. Edukativni/nastavni ili školski film je specijalno izrađen za nastavu, usklađen s nastavnim programom i dobi učenika. Takvim nastavnim sredstvima prvenstveno pripadaju zvučni filmovi, televizijske emisije, multimedija. Koristi se i *YouTube* kanal na kojemu se mogu, uz pažljivu selekciju, pronaći i korisni te poticajni materijali. Istaknimo i to da je multimedija današnje najučestalije sredstvo, osobito na nastavi glazbe. Koristi više načina prikaza podataka koji uključuju zvuk, sliku, video, animaciju i sl. što ubrzava i olakšava prijenos informacija te omogućuje veću interakciju s učenicima, veću razinu zornosti i razumljivosti te bolje pamćenje sadržaja kao i primjene stečenih znanja. U tom kontekstu spomenimo *PowerPoint*, *Prezi* i ostale prezentacije, CD ROM-ove s računalnim igrima, programe za izradu kvizova i provjeru znanja, digitalne obrazovne sadržaje i ostale interaktivne sadržaje.

Cilj didaktičkih sredstava je da se sadržaj učini pristupačnijim i interesantnijim, kao i da se učenici potaknu na aktivno učenje. Dakle, pomoć su pri definiranju i utvrđivanju određenih pojava, služe prepoznavanju i kritičkom analiziranju specifičnih pojava, nastava je zanimljiva i omogućava duže zadržavanje pažnje učenika (Vidulin-Orbanić, Duraković: 2012). Pomažu u procesu učenja, a utječu na razvoj kognitivnih vještina, sposobnosti rješavanja problema i kritičkog mišljenja (Abrami et al.: 2015) te na učinkovitije i trajnije usvajanje znanja (Pranjić: 2005). Rezultati istraživanja pokazuju da mogu doprinijeti poboljšanju učeničkih postignuća, ali i motivacije (Katavić, Mladinić: 2016, Kalyani: 2024, Mayer: 2009, Reimer: 2022).

Iako upotreba didaktičkih sredstava ima mnoge prednosti, mogu se uočiti i nedostaci, od manjka didaktičkih sredstava i pomagala u školama do pitanja njihova pravilnoga korištenja u nastavnome procesu. Smatramo da škole

trebaju naći način kako omogućiti nastavnicima (digitalna) pomagala i alate, ali i obrazovati nastavnike za njihovo korištenje. Isto tako, važno je upozoriti i na prekomjernu uporabu tehnologije koja neće rezultirati očekivanim ishodima. Korištenje digitalnih alata zahtijeva određenu razinu tehnološke pismenosti nastavnika, stoga je važno da se oni kontinuirano educiraju o novim tehnologijama i načinima njihove primjene u obrazovanju. Uloga tehnologije u obrazovanju neprekidno raste, a digitalni alati postaju ključni element u izradi didaktičkih sredstava.

Uporaba tehnologije nije uvijek potrebna. Katavić i Ladinić (2016) napominju da je npr. uporaba računala nedovoljna ukoliko nije ujedinjena s interaktivnim nastavnim metodama i s intelektualnim angažmanom učenika. Na ishode učenja utječu nastavni sadržaji i metode, a ne tek digitalni materijali. Nisu digitalni materijali i mediji ti koji utječu na krajnje ishode učenja, već njihov spoj s inovativnim i kreativnim nastavnim metodama i strategijama.

Ipak, povezujući inovativne nastavne strategije s didaktičkim sredstvima možemo računati i na uspješnost nastavnoga procesa. Istaknimo i to da digitalna didaktička sredstva omogućuju veću fleksibilnost u prilagodbi sadržaja. Digitalni alati kao što su interaktivne ploče, obrazovni softver, e-udžbenici i *online* simulacije omogućuju nastavnicima da personaliziraju sadržaj i prilagode ga potrebama svojih učenika.

U nastavku donosimo neke elemente u kojima se suvremena sredstva isprepliću s tradicionalnima, vodeći računa i o stilovima učenja učenika.

Korištenje spoznajno-emocionalne strategije slušanja glazbe i didaktičkih sredstava u nastavi Glazbene umjetnosti

Glazbeno se obrazovanje na svakodnevnoj razini suočava s mnogobrojnim izazovima (Burland, 2020) pa je tako pitanje inovacija i kreativnosti u nastavi dobrodošlo. Hallam (2010) ističe da se uviđaju pozitivni efekti pri sudjelovanju učenika u glazbenim aktivnostima i to u njihovom osobnom i socijalnom razvoju osobito ako glazbena nastava omogućava ugodna i korisna iskustva. U tome pomažu glazbeni doživljaji i iskustva (Reimer: 2022), uz nove modele učenja (Green: 2008).

U Hrvatskoj se glazbena nastava provodi od prvoga razreda osmogodišnje općeobrazovne škole (predmet nosi naziv Glazbena kultura) do četvrtoga razreda srednje općeobrazovne škole (predmet nosi naziv Glazbena umjetnost). Prema Predmetnom kurikulumu (MZO: 2019) ciljevi Glazbene umjetnosti jesu: poticati i unaprijediti estetski razvoj učenika, poticati kreativnost, razviti glazbene sposobnosti i interese, razviti svijest o očuvanju povijesno-kulturne baštine te osposobiti učenika za življenje u multikulturnome svijetu. Za ostvarenje ciljeva koriste se tri domene: A) *Slušanje i upoznavanje glazbe*, B) *Izražavanje glazbom i uz glazbu* i C) *Glazba u kontekstu*, pri čemu su A i C najviše zastupljeni u srednjoj školi. Od metodičkih strategija za slušanje i upoznavanje glazbe koristi se tzv. standardni model koji je spoznajno orijentiran. Temelji se na analizi

glazbenoga djela po njegovim sastavnicama (tempo, dinamika, vrsta, oblik i sl.) sa zadacima koji se uobičajeno postavljaju prije početka slušanja djela. Kako bi se analiza produbila i usmjerila ne samo na glazbene već i na izvanglazbene sadržaje, u Hrvatskoj se od 2018. godine koristi i spoznajno-emocionalno slušanje glazbe (SES).¹

Cilj i zadatak SES-a u nastavi Glazbene umjetnosti jesu: oblikovati kulturno-umjetnički svjetonazor učenika te razviti i unaprijediti njihove (glazbene) kompetencije. Svrha SES-a odnosi se na to da će učenici moći doživjeti, intenzivnije razumjeti i prihvatiti glazbu, uz naglasak na estetskome odgoju i obrazovanju (Senjan i Vidulin: 2023). Očekivani ishodi kreću se od doživljavanja djela, samostalne analize, povezivanja podataka o djelu i skladatelju sa životnim prilikama i situacijama življenja učenika do iznošenja njegova kritičkoga mišljenja, oblikovanja glazbenoga identiteta i kultiviranja glazbenoga ukusa.

Vidulin, Senjan i Žerovnik (2023) ističu da SES predstavlja spoj aktivnoga slušanja s različitim višemodalnim aktivnostima pri čemu se učenike stavlja u različite kontekste slušanja. Teži se intenzivnijem doživljavanju djela, formiranju objektivnih stavova o kvaliteti djela i isticanju osobnoga odnosa prema slušanome djelu. U svrhu prvenstveno spoznajnoga razumijevanja djela priređeno je posebno didaktičko sredstvo: obrazac za spoznajno-emocionalnu analizu skladbe (SEAS) (više v. u: Vidulin, Senjan, Žerovnik: 2023; Vidulin, Senjan: 2025), a emocionalni kontekst i dalje se naglašava doživljavanjem i razumijevanjem glazbe pri prvom i posljednjem slušanju bez unaprijed postavljenih zadataka, a tijekom središnjega slušanja uz doživljaj i aktivno sudjelovanje mladih u glazbenim i izvanglazbenim aktivnostima.

Navedeno didaktičko sredstvo (SEAS) spada u tradicionalne te predstavlja radni list koji učenici ispunjavaju na satu tijekom slušanja glazbenoga djela. Uz navedeno sredstvo za potrebe realizacije SES lekcija u srednjoj školi razrađena su i ona suvremenija, multimedijaska koja su u središtu pozornosti u ovome radu. Upravo je digitalizacija obrazovanja otvorila nove mogućnosti za prilagodbu didaktičkih sredstava u nastavi glazbe. Savage (2007) smatra da je IKT danas uobičajeno sredstvo u nastavi pa je tako i nastava glazbe obilježena kombinacijom slušnih, vizualnih i praktičnih elemenata. Didaktička sredstva koja se koriste u nastavi glazbe mogu uključivati tradicionalna sredstva (nosač zvuka, radio emisiju, film) do suvremenih, digitalnih aplikacija te interaktivnih metoda (*Audacity*, *GarageBand*, *MuseScore*, *Yousician*, *SoundCloud*, *Spotify*, *EarMaster*, *Chordify* i sl.). Aplikacije za učenje sviranja, softveri za notaciju te online

¹ Spoznajno-emocionalno slušanje glazbe (SES) je vrsta slušanja i didaktička strategija kojom se teži holističkom razvoju učenika. Odlikuju je višemodalnost, interdisciplinarnost te glazbeno i izvanglazbeno promatranja glazbenoga djela i života skladatelja kroz prizmu društvenoga konteksta. Više v. u: Vidulin, Plavšić, Žauhar (2020) i Vidulin (2023).

platforme za slušanje i analizu glazbe omogućuju učenicima i nastavnicima da se kreativno izraze i prošire svoje glazbene vještine.

Kao što je vidljivo, mnoga su didaktička sredstva već ponuđena na tržištu. Međutim, pitanje je: *Odgovaraju li ona ciljevima i ishodima konkretnoga nastavnoga sata? Može li nastavnik izraditi neko novo sredstvo?*

Ne postoje didaktička sredstva za svaku nastavnu jedinicu iako neka možemo koristiti u istome ili sličnome obliku. Neka sredstva nastavnici mogu samostalno izraditi ili s drugim kolegama, pa i učenicima.

Ukoliko se kreće u izradu didaktičkog sredstva, možemo zamijetiti nekoliko faza, a prva je faza jasno definiranje nastavnih ciljeva. Pitanja koje nastavnik može postaviti jesu: *Koji je nastavni cilj za konkretnu nastavnu jedinicu? Koji se ishodi očekuju, odnosno koja znanja i vještine učenici trebaju steći/razviti?*

Sljedeća je faza utvrđivanje koje će se didaktičko sredstvo koristiti te odabiranje tehnike, materijala i alata koji će najbolje podržati izradu didaktičkog sredstva i ostvarenje cilja. Isto tako, ako nastavnik nije u mogućnosti samostalno realizirati didaktičko sredstvo treba pronaći suradnike – kolege, ali i učenike koji mu u tome mogu pomoći, osobito ako je sredstvo kompleksnije. Kada su materijali i alati odabrani, nastavnik samostalno ili sa suradnicima pristupa fazi kreiranja didaktičkog sredstva. Ovaj proces uključuje kreativnost, inovativnost i stručno poznavanje nastavnog sadržaja za koji se priprema didaktičko sredstvo. Nakon izrade, slijedi četvrta faza, odnosno testiranje didaktičkog sredstva u nastavi. Ovaj korak omogućava nastavnicima da vide kako učenici reagiraju na novo didaktičko sredstvo i razumiju li na taj način bolje gradivo ali i postoji li potreba za njegovom prilagodbom i unaprjeđenjem. Testiranje i povratne informacije učenika pomažu u prilagodbi sredstava kako bi ono bilo još učinkovitije.

U primjerima koje donosimo prva i druga faza bili su utvrditi cilj i koje će se didaktičko sredstvo izraditi pa su ciljevi i sredstva sljedeća:

- upoznati učenike sa sadržajem glazbenoga djela *Peer Gynt* i pustolovinama istoimenog antijunaka (didaktičko sredstvo – strip);
- upoznati učenike sa životom norveškoga skladatelja Edvarda Griega (didaktičko sredstvo – animacija);
- upoznati učenike sa životom hrvatske skladateljice Dore Pejačević (didaktičko sredstvo – edukativni film).

Didaktička sredstva (strip, animacija i edukativni film) su konstruirana za korištenje u nastavi Glazbene umjetnosti s namjerom da budu lako dostupna i jednostavna za korištenje, logična i razumljiva te prilagođena kako bi učenicima omogućili aktivno sudjelovanje u procesu slušanja, upoznavanja i analize glazbenih djela te upoznavanja života i djela skladatelja.

Kreiranje stripa u nastavi Glazbene umjetnosti

Strip je idealan medij za oživljavanje različitih tema suvremenoga doba, ali i povijesnih događaja i tema. Podliježe konkretnim principima izrade kako bi se dostigla njegova potpuna učinkovitost (Aman, Wallner: 2022, Eisner: 1985,

McCloud: 1993, Thomas: 2012). Njime se mogu oslikati te prikazati na zanimljiv i kreativan način biografije skladatelja, sadržaj djela, povijesni kontekst različitih glazbenih stilova, instrumenti i sl. Jedna od glavnih prednosti stripa u nastavi glazbe je što omogućava vizualizaciju glazbenih pojmova i sadržaja.

Strip kao oblik vizualne i narativne umjetnosti ima velik potencijal u nastavi glazbe jer prenosi složene informacije na jednostavan i slikovit način. Može poslužiti i kao alat za poticanje kreativnog izražavanja učenika pa tako sami mogu stvarati stripove te učiti o glazbi.

U primjeru koji donosimo, temeljem predloška radnje i uputa nastavnika, učenica je izradila strip. Upute koje su sastavljene i predane učenici prije početka rada obuhvaćale su opise radnje cijele knjige te svake pojedine sličice.² U suradnji s nastavnicom likovne umjetnosti³ učenica je dobila tehnička uputstva za izradu stripa koji su usklađeni s vizijom idejne voditeljice projekta i autoricom tekstualnog predloška stripa. Strip je dobio konačnu formu kroz deset sličica i može se koristiti u nastavi kao takav. Učenici mogu samostalno pročitati strip, razgovarati o sadržaju i oblikovati dojam.

Strip je dobio i novu ulogu dodajući audio prilog u kojemu je umjetnoj inteligenciji povjerena uloga naratorice, dok uloge Peera, majke, Solveig, Anitre, ljevača dugmadi i čovjeka koji okrunjuje Peera govore ženske i muške osobe, sudionici projekta.

Donosimo upute za prve tri sličice (više vidi u: Vidulin, Senjan: 2025) te njihov prikaz (primjer 1):

1. sličica:

U gornjem kutu ili ispod sličice piše: U Norveškoj. Peer ima 20-ak godina... Peer ima 20-ak godina. U poderanoj odjeći svojoj majci, sitnoj ženi koja ga sluša s prijekorom jer zna da joj sin laže, govori o tome da je zrakom jahao srndaća, naravno, bez sedla. Time pokušava opravdati svoje kašnjenje. Zgodan je, ako je suditi prema onome što slijedi.

Dakle, u Peerovu je *balončiću* nacrtano kako jaše srndaća. U majčinu *balončiću* piše *Peer, ti lažeš!*

2. sličica:

Peer je jednako star i u istoj je odjeći kao i na prethodnoj sličici te je posvemašnji ženskar. Oko njega bi trebalo biti prikazano više žena: jedna u

² Drama *Peer Gynt* je petočinka norveškoga pisca Henrika Ibsena. Glavni je lik toga dramskog spjeva antijunak Peer, oportunist, avanturist, romantik, sin Åse i Jona. Predložak za strip izrađen je prema prepjevu *Peera Gynta* Miše Grundlera s norveškoga na hrvatski jezik koji je objavljen u izdanju TIM pressa iz Zagreba 2020. godine, a napisala ga je doc. dr. sc. Marlena Plavšić.

³ Strip je izradila: Ana Zlatec, 1. a razred Gimnazije dr. Ivana Kranjčeva Đurđevac, šk. god. 2023./2024. Mentorica: Petra Bojovski Filipović, prof.

zgužvanoj vjenčanci (jer je napustila vlastito vjenčanje da bi bila s njime), jedna u zelenoj haljini, skupina od tri djevojke koje se hihoću i mame ga.

3. sličica:

Peer je i dalje iste dobi i u istoj je odjeći. Nalazi se u šumskoj kolibi s djevojkom duge plave kose po imenu Solveig u koju se zaljubljuje. Prizor treba izgledati romantično, ali prikazivati platonski odnos.

Solveig: *Pomoći ću ti, teret ćemo podijeliti.*

Peer: *Ovo moram sam odvaliti. Dugo il' kratko – moraš čekati.*

Primjer 1

Prve tri sličice stripa o Peer Gyntu

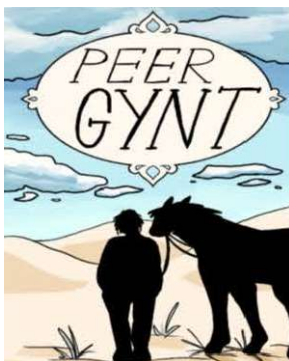
Izdvajamo nekoliko metodičkih intervencija iz nastavne priprave priređene prema specifičnostima spoznajno-emocionalnoga slušanja glazbe, a u kojoj je strip sastavni dio⁴:

⁴ Nastavna priprava dio je priručnika autorica Vidulin i Senjan (2025).

- 1) Kada učenici gledaju naslovnicu stripa (primjer 2) pitanja koja se postavljaju su sljedeća: *Kakve osjećaje izaziva u vama? Što biste mogli zaključiti o Peeru na temelju naslovnice?*

Primjer 2

Naslovnica stripa

- 2) Prije no što poslušaju govoreni strip učenici dobivaju sljedeća pitanja: *Gdje započinje radnja i koje su prve dogodovštine iz Peerovog života? U kojim mjestima putuje i što mu se događa na putovanjima?*
- 3) Nakon praćenja govorenoga stripa utvrđuje se kako je Peer prikazan kroz ovo djelo, ali se koristi i prilika da se razgovara o tome žale li učenici za nečim, tko je njihova „Solveig“, odnosno osoba koja ih voli najviše na svijetu te bi li u nekoj situaciji koju su doživjeli drugačije se ponijeli.

Činjenica je da pomoću stripa učenici brže i učinkovitije uče o radnji djela *Peer Gynt*, glavnom anti-junaku i njegovim dogodovštinama te postaju zainteresiraniji za slušanje i upoznavanje djela. Također, ovim se didaktičkim sredstvom utječe na znanje učenika, na kritičko mišljenje, ali i doživljavanje te izražavanje emocija.

Kreiranje animacije u nastavi Glazbene umjetnosti

Animacija predstavlja moćno didaktičko sredstvo jer kombinira audio poruku s vizualnim znakovima i grafikom (Liu, Elms: 2019). Istraživanja iz područja vizualne pedagogije pokazuju da animacija može igrati ključnu ulogu u olakšavanju razumijevanja apstraktnih pojmova (Macklin et al.: 2019). Učenici, posebno mlađe generacije, često su vizualno i digitalno orijentirani (Prensky: 2010), pa korištenje animacije može povećati njihovu angažiranost i motivaciju za učenje.

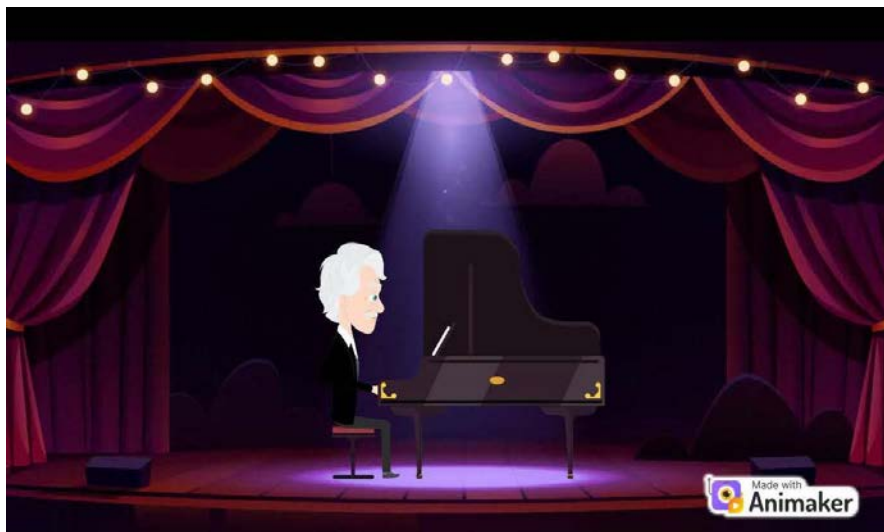
Animacija, kao oblik vizualne i dinamičke prezentacije, obogaćuje nastavni proces pa sve češće nalazi svoju primjenu u nastavi. Posebno je zanimljiva njena primjena u nastavi glazbe, koja zbog svoje apstraktne prirode često zahtijeva inovativne metode za objašnjavanje određenih fenomena.

Početak rada na animaciji obuhvatio je izradu scenarija te podjelu uloga. Dok je nastavnica informatike putem scenarija osmišljavala lik, događaje i stvari koje želi prikazati, učenici su uvježbavali izražajno govorenje teksta, kako samostalno tako i skupno. Autorica scenarija je radila s učenicom koja je imala glavnu ulogu kako bi izražajno i dinamično predstavila život Edvarda Griega. Kad su glasovi snimljeni u studiju, montirani su na postojeću animaciju te su nakon toga dodani određeni glazbeni brojevi koji su poslužili kao podloga. Sve je usklađeno da se animacija i glas poklapaju, a glazba prati tijek radnje.

Učenica-naratorica dinamično i ekspresivno uvodi u radnju tako da predstavlja Griega i govori o zanimljivostima i anegdotama iz njegova života, npr. da nije volio ići u školu, da je imao žabu kao talisman, da se oženio rođakinjom s mamine strane i sl. Nakon toga govori o njegovom životu s pozicije glazbenoga obrazovanja i struke (primjer 3), ali i o nedaćama iz privatnoga života. Pri kraju spominje i njegovo poznato djelo *Peer Gynt*, djelo koje će se obraditi na nastavi Glazbene umjetnosti.

Primjer 3

Isječak iz animiranoga filma o E. Griegu (vlastita arhiva – arhiva autorice rada)⁵

Nastavnici mogu koristiti animaciju tijekom obrade života i djela Edvarda Griega, osobito kad se obrađuje glazbeno djelo *Peer Gynt*, a preporuča se uz korištenje spoznajno-emocionalnoga slušanja glazbe. Izdvajamo nekoliko metodičkih intervencija iz nastavne priprave u kojoj je animacija sastavni dio (više v. Vidulin i Senjan, 2025):

⁵ Ideja i scenarij: Sabina Vidulin. Izradila: Martina Zlatar, mag. inf. Glasovi: Nika Ivandija, Arel Lav Jurkas i Teo Mesarov (učenici 4. a razreda Gimnazije Dr. Ivana Kranjčeva Đurđevac, šk. god. 2023./24.). Koordinacija: dr. sc. Ivana Senjan.

- 1) Nakon što se najavi animacija, nastavnica postavlja sljedeća pitanja kako bi se film pogledao s razumijevanjem: *Koje je drugo prezime Edvarda Griega?; Gdje je i kada rođen E. Grieg?; Tko je prepoznao njegov talent?; Koje su Griegove karakteristike kao skladatelja?; Navedite jedno Griegovo djelo.; Ukratko opišite život E. Griega.*
- 2) Nakon što se pogleda animirani film, razgovara se i o sljedećemu: *Koje ste podatke zapisali o Griegu?; Što možete zaključiti o Griegovom životu?; Koje je njegovo najpoznatije djelo?*

Istaknimo da je rad na animaciji otvorio mogućnost nadarenim učenicima da se izraze i budu kreativni te da surađuju s nastavnicom u oblikovanju zajedničkoga uratka. S druge strane, korištenje animacije u nastavi pokazalo se iznimno prikladnom strategijom za učenje jer su učenici, vođeni pitanjima i zadacima, zainteresirano i pažljivo gledali animaciju te na taj način stjecali znanja, kritički promišljali te izražavali svoje doživljaje.

Kreiranje edukativnoga filma o životu skladateljice Dore Pejačević

Film predstavlja verbalan, auditivan i vizualan medij u kojemu se objedinjuje nekoliko umjetnosti (Biškić: 2015). Obilježava ga gluma (kazališna / dramska umjetnost), narativ se gradi opisivanjem likova i događaja (književnost), oslanja se na izražajnost glazbe i pokreta (glazbena i plesna umjetnost) te se dvodimenzionalno izgrađuje na izmjenama sjene i svjetlosti (likovna umjetnost). Film pruža mogućnost kritičkog promišljanja i uočavanja filmskih izražajnih sredstava, a njegov je krajnji cilj stjecanje kulture gledanja filmskih ostvarenja koja obuhvaća učenikovo promišljanje o filmu i to na kritičkoj, imaginacijskoj, estetskoj i odgojno-obrazovnoj razini (Kovač: 2015). Uključuje emocije i utječe na razvoj mišljenja i stajališta jer u isto vrijeme potiče refleksije (Blasco et al.: 2015).

Budući da postoji nekoliko vrsta filmova, naš je fokus na edukativnom, koji se naziva još i obrazovni, nastavni, školski. Edukativni film možemo razmatrati kao audiovizualni sadržaj koji je stvoren s ciljem obrazovanja učenika. Izravno se koristi u nastavi i najčešće slijedi nastavni program. Putem filma, s obzirom na potrebu njegove didaktičke i metodičke razrade, dolazi do stjecanja znanja i razvoja vještina. Prema Meyeru i Landu (2005), koncept „prijelaznog znanja“ dolazi do izražaja kroz korištenje filma jer učenici često lakše prelaze sa svakodnevnog iskustva na apstraktne koncepte kada su potpomognuti vizualnim i audiovizualnim elementima. Uloga edukativnog filma kao didaktičkog sredstva sve više dolazi u prvi plan s obzirom na razvoj tehnologije i vizualnih medija u obrazovanju.

Budući da je obrazovni film sredstvo za prenošenje znanja, da pomaže u razvoju kritičkog mišljenja te potiče učenike na koncentrirano gledanje, slušanje, komunikaciju, iznošenje mišljenja i vrednovanje, film u nastavi treba poticati u većoj mjeri (Grozdanović: 2019). Njegove su prednosti višestruke: film omogućuje nastavnicima da prezentiraju složene koncepte na

jednostavniji i vizualno privlačan način; učenici pokazuju veći interes i pažnju kada koriste medije koji su im bliži i pažnja je zadržana dulje vremena; razvijaju kritičko mišljenje, analiziraju informacije te donose vlastite zaključke. Stoga, važno je da se uz film razradi didaktičko-metodička artikulacija koja će učenike potaknuti na dublju analizu sadržaja koji gledaju. Njegova učinkovitost ovisi o kvalitetnoj pripremi nastavnika, adekvatnoj selekciji sadržaja i aktivnoj integraciji filma u nastavni proces.

Izdvajamo nekoliko metodičkih intervencija iz nastavne pripreme u kojoj je edukativni film sastavni dio. Početna ideja razvila se iz nastavne jedinice posvećene Dori Pejačević koja se realizirala prema spoznajno-emocionalnom slušanju glazbe pa je tako njezin život sažet kroz tekst na nastavnom listiću esejskoga tipa koji je reflektirao važna pitanja iz njezina života, posluživši diskusiji i poticanju kritičkoga mišljenja. Teme su bile, osim uvida u njezine skladateljske vještine i slušanje te analizu *Ljubice* iz ciklusa *Život cvijeća*, njezino djetinjstvo u plemićkoj obitelji i privatno obrazovanje, rat i želja za pomaganjem, udaljavanje od aristokracije i sl. Upravo je navedeno i preuzeto pri ideji o izradi edukativnoga filma o hrvatskoj skladateljici Dori Pejačević. Namjera je bila oživotvoriti dijelove iz njezina života (primjer 4) te ih ispričati na učenicima razumljiv i poticajan način i vjerno odglumiti ulogu.⁶

Činjenica je da edukativni film ima višestruke koristi u nastavnoj praksi jer kroz višemodalan pristup utječe na znanje učenika čineći nastavu bližom učenicima, zanimljivom i interaktivnom.

Primjer 4

Sa snimanja edukativnoga filma o Dori Pejačević (iz osobne arhive)

⁶ Doru Pejačević je odigrala prof. Maja Stanković, dramska pedagoginja, koja je ujedno napisala i scenarij, a snimke su snimljene u pulskoj Šijanskoj šumi i u prostorima KUD-a Lino Mariani. Odjeću su posudili djelatnici Istarskog narodnog kazališta.

Činjenica je da edukativni film ima višestruke koristi u nastavnoj praksi jer kroz višemodalan pristup utječe na znanje učenika čineći nastavu bližom učenicima, zanimljivom i interaktivnom.

Zaključak

U ovome radu pažnja je posvećena spajanju teorijskih uvida i praktičnoga razmatranja teme, odnosno definiranja didaktičkih sredstava i njihove uloge u odgojno-obrazovnom procesu te prikaza praktičnih aspekata izrade i prilagodbe stripa, edukativnoga filma i animacije u srednjoj školi, na nastavi Glazbene umjetnosti.

Prilagodba didaktičkih sredstava nastavnom sadržaju ključna je za učinkovitost odgojno-obrazovnoga procesa. Nastavnici pritom trebaju uzeti u obzir različite čimbenike, uključujući složenost sadržaja koji se poučava, kognitivni razvoj i stilove učenja učenika, kako bi osigurali da se s konkretnim didaktičkim sredstvom dosegne cilj nastavne jedinice.

Izrada didaktičkih sredstava od strane nastavnika pruža mogućnost stvaranja personaliziranih i prilagodljivih alata za učenje, što značajno doprinosi kvaliteti obrazovnoga procesa. Uvođenje novih tehnologija omogućuje nastavnicima kreiranje interaktivnih i inovativnih sredstava koja potiču angažman i motivaciju učenika.

Kroz opisane primjere moguće je zaključiti da su prednosti uvođenja didaktičkih sredstava višestruke: znanje se stječe na učinkovitiji način, učenici pokazuju veći interes i koncentraciju, nastava je zanimljiva i dinamična. O temi koja se sagledala kroz strip, edukativni film i animaciju moguće je razgovarati s učenicima pri čemu se kritički razmatra, diskutira, ali i provjera te vrednuje znanje učenika.

Budućnost obrazovanja nesumnjivo će zahtijevati od nastavnika sve veće kreativne i tehnološke vještine u dizajniranju i primjeni didaktičkih sredstava. Razlozi da se tome pristupi pažljivo, otvoreno i aktivno te počne planirati nastava uz korištenje primjerenih i inovativnih didaktičkih sredstava su sljedeći: sadržaji mogu postati pristupačniji, interesantniji, učenici mogu biti još koncentriraniji i aktivniji, a nastava u većoj mjeri zanimljivija. U konačnici, ako nastavnici žele utjecati na učinkovitije i trajnije usvajanje znanja, ovo je jedna od mogućnosti kako doći do toga cilja.

Korištena literatura

- Abrami, Philip C., Bernard, Robert M., Borokhovski, Eugene, Waddington, David I., Wade, C. Anne, & Persson, Tonje (2015). Strategies for Teaching Students to Think Critically: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, 85(2), 275–314. <https://doi.org/10.3102/0034654314551063>
- Aman, Robert i Wallner, Lars (2022). Introduction: Teaching with Comics: Empirical, Analytical, and Professional Experiences. U Robert Aman, Lars Wallner (ured.). *Teaching with Comics*. London: Palgrave Macmillan, Cham, 1–13. https://doi.org/10.1007/978-3-031-05194-4_1

- Bauer, William I. (2020). *Music Learning Today: Digital Pedagogy for Creating, Performing, and Responding to Music*, 2. izdanje (online), <https://doi.org/10.1093/oso/9780197503706.001.0001>
- Bedeković, Vesna (2023). Europska dimenzija u obrazovanju: Izazovi i perspektive hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 17, 1–16. <https://doi.org/10.21857/ypp4oc4w69>
- Biškić, Ines (2015). Filmske ekranizacije Lovrakovih i Kušanovih dječjih romana. *Hrvatski*, 13(1), 9–43.
- Blasco, Pablo Gonzalez, Moreto, Graziela, Blasco, Mariluz González, Levites, Marcelo Rozenfeld, & Janaudis, Marco Aurelio (2015). Education through Movies: Improving Teaching Skills and Fostering Reflection among Students and Teachers. *Journal for Learning through the Arts*, 11(1). <https://doi.org/10.21977/D911122357>
- Brophy, Timothy S. (2000). *Assessing the Developing Child Musician: A Guide for General Music Teachers*. Chicago: GIA Publications.
- Burland, Karen (2020). Music for all: Identifying, challenging and overcoming barriers. *Music & Science*, 3. <https://doi.org/10.1177/2059204320946950>
- Buzan, Toni (2001). *Snagom uma*. Zagreb: Veble commerce.
- Eisner, Will (1985). *Comics and Sequential Art*. Tamarac, FL: Poorhouse Press.
- Ek, Marko (2010). Nastavna sredstva kao izvori literarnog znanja. *Život i škola*, LVI (24), 156–168.
- Geber, Ivo (1972). *Audiovizualna tehnika u nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Green, Lucy (2008). *Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy*. Oxfordshire, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315248523>
- Grgić, Ana i Kolaković, Zrinka (2010). Primjena stilova i nastavnih strategija u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika. *Lahor*, 1(9), 78–96.
- Grozdanović, Antonija (2019). Film kao motivacija za čitanje i kao sredstvo u nastavi filma. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 3(3), 23–32.
- Hallam, Susan (2010). The Power of Music: Its Impact on the Intellectual, Social and Personal Development of Children and Young People. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269–289. <https://doi.org/10.1177/0255761410370658>
- Kalyani, Lohans Kumar (2024). The Role of Technology in Education: Enhancing Learning Outcomes and 21st Century Skills. *International Journal of Scientific Research in Modern Science and Technology*, 3(4), 5–10.
- Katavić, Ivana i Mladinić, Hrvoje (2016). Digitalizirana nastavna sredstva u funkciji interaktivnih nastavnih metoda. *Polytechnic and design*, 4(4), 0–0. <https://doi.org/10.19279/TVZ.PD.2016-4-4-08>
- Kirkwood, Adrian (2013). *Learning from Media: Arguments, Analysis, and Evidence*. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 28(2), 153–156. <https://doi.org/10.1080/02680513.2013.832188>
- Kovač, Monika (2015). *Film u nastavi medijske kulture* (Diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Liu, Chelsea i Elms, Philip (2019). Animating Student Engagement: The Impacts of Cartoon Instructional Videos on Learning Experience. *Research in Learning Technology*; *Jarfalla*, 27, <https://doi.org/10.25304/rlt.v27.2124>
- Macklin, Miles, Storey Kier, Lu, Michelle, Terdiman, Pierre, Chentanez, Nuttapong, Jeschke, Stefan, & Müller, Mathias (2019). Small Steps in Physics Simulation. U Stephen N. Spencer (ured.), *Zbornik s 19. ACM SIGGRAPH/Eurographics Symposium on Computer Animation (SCA '19)*. New York, NY, USA:

- Association for Computing Machinery, 1–7. [https://doi.org/10-1145/3309486.3340247](https://doi.org/10.1145/3309486.3340247)
- Mayer, Richard E. (2009). *Multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811678>
- McCloud, Scott (1993). *Understanding Comics: The Invisible Art*. Northampton, MA: Tundra Pub.
- Meyer, Jan H. F. i Land, Ray (2005). Threshold Concepts and Troublesome Knowledge (2): Epistemological Considerations and a Conceptual Framework for Teaching and Learning. *Higher Education*, 49(3), 373–388. <http://www.jstor.org/stable/25068074>
- MZO (2019). Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije. *Narodne novine*, 7/2019.
- Poljak, Vladimir (1988). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pranjić, Marko (2005). *Didaktika*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga – Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Prensky, Marc (2010). *Teaching Digital Natives: Partnering for Real Learning*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Reimer, Bennett (2022). *A Philosophy of Music Education: Advancing the Vision, Third Edition*. New York: State University of New York Press. <https://doi.org/10.2307/jj.18253997>
- Savage, Jonathan (2007). Reconstructing Music Education through ICT. *Research in Education*, 78(1), 65–77. <https://doi.org/10.7227/RIE.78.6>
- Senjan, Ivana i Vidulin, Sabina (2023). Slušanje i upoznavanje glazbe u gimnazijskome obrazovanju: povijesni pregled i suvremena vizura. U Sabina Vidulin (ured.), *Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 8*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 211–246.
- Thomas, Grant (2012). Thinking Inside the Boxes: the Importance of Comics and Graphic Novels in Visual Arts Education. *Visual Arts Research*, 38(1), 64–86. <https://doi.org/10.5406/visuartsrese.38.1.0064>
- Vidulin, Sabina (2023). *Spoznajno-emocionalno slušanje glazbe u nastavi solfeggia: primjeri dobre prakse*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Vidulin, Sabina i Senjan, Ivana (2025). *Spoznajno-emocionalno slušanje glazbe u nastavi glazbene umjetnosti: primjeri dobre prakse*. (u pripremi)
- Vidulin-Orbanić, Sabina i Duraković, Lada (2012). *Metodički aspekti obrade muzikoloških sadržaja: mediji u nastavi glazbe*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Vidulin, Sabina, Plavšić, Marlena i Žauhar, Valnea (2020). *Spoznajno-emocionalno slušanje glazbe u školi*. Pula i Rijeka: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Vidulin, Sabina, Senjan, Ivana i Žerovnik, Juraj Marko (2023). Intenziviranje doživljaja i razumijevanja glazbe u nastavi glazbene umjetnosti. *Metodički obzori*, 18 (2(35)), 73–97. <https://doi.org/10.32728/mo.18.2.2023.04>

SUMMARY

CREATION AND ADAPTATION OF DIDACTIC AIDS FOR THE MUSIC ART TEACHING*PhD Sabina Vidulin*

Didactic aids are an important part of the teaching process as they have a direct impact on the efficiency and quality of teaching. They facilitate knowledge transfer, understanding of the content, motivate and encourage students to actively participate and think creatively and critically. While there are many commercially available resources, it is up to the teacher to tailor the aids to the specific needs of the students and the learning outcomes. Creating his/her own didactic resources allows for even greater flexibility and personalization and opens up a new perspective on music teaching. In the context of the theme, the didactic aids (animations, comics, educational films) were realized by teachers independently, with colleagues or with students. Two music lessons are mentioned: the life of E. Grieg and his musical work *Peer Gynt* and the life of the Croatian composer D. Pejačević. Music teaching requires special attention in the selection and adaptation of didactic aids in order to encourage active student participation, acquire knowledge, develop skills, promote creativity and critical thinking and support the humanistic paradigm in education. The fact is that this is no easy task given the different learning styles, educational goals and technological possibilities. The potential can be seen in the use of comics as a form of visual and narrative art and creative expression for students, then educational films as an audiovisual learning tool and animation as a form of visual and dynamic presentation. By using these didactic aids, we can expect greater student motivation, active participation, better understanding of the learning content and the development of students' critical thinking and communication skills.

Key words: creation of didactic aids, high school, innovative methods, music lesson.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

78(082)

НАУЧНИ скуп "Савремено и традиционално у музичком
стваралаштву" (6 ; 2024 ; Источно Сарајево)

Савремено и традиционално у музичком стваралаштву. 6 :
зборник радова са научног скупа одржаног 12-14. децембра
2024. године / [главни уредник Мирадет Зулић]. - Источно
Сарајево : Музичка академија, 2025 (Источно Сарајево :
Копикомерц). - 186 стр. : илустр., ноте ; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Источном Сарајеву. - На насл.
стр.: Дани Војина Комадине. - Текст ћир. и лат. - Текст на срп. и
рус. језику. - Тираж 100. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-99976-064-5-7

COBISS.RS-ID 143400705